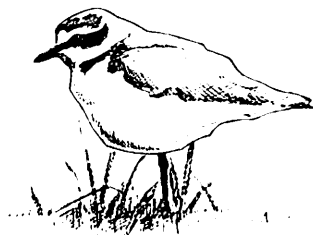

Projekt Svartbent strandpipare - årsrapport 1992

The Kentish Plover Project - report for 1992

Paul Eric Jönsson

Meddelande nr 154 från Falsterbo fågelstation

Sedan 1982 har den skånska populationen av svartbent strandpipare varit föremål för detaljerade häckningsstudier och i ökande omfattning för direkta faunavårdsåtgärder, allt inom ramen för det av Världsnaturfonden - WWF finansierade "Projekt Svartbent strandpipare". Denna årsrapport för 1992 är den nionde i ordningen från projektet (se Andell & Jönsson 1986, Jönsson 1983-1992).

Den svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* har länge varit en av Sveriges sällsyntaste häckfåglar, med en totalpopulation som sedan 1950-talet knappast något år överstigit 20 häckande par (Jönsson 1983, 1992). Med tanke på att arten under de senaste 40 åren minskat kraftigt i antal i hela Nordvästeuropa (Jönsson 1991b), är det desto mera anmärkningsvärt att "sandrullingen" fortfarande finns kvar på sin nordligaste utpost i Europa: Falsterbonäset och Foteviken i sydvästra Skåne!

Utvecklingen i den skånska populationen har visserligen varit negativ under större delen av 1980-talet och efter den katastrofiskt dåliga häckningssäsongen 1991 var utsikterna inför det följande året sannerligen inte lysande (Jönsson 1992). Desto mera överraskande och glädjande var det därför att konstatera att 1992 blev ett av de bästa häckningsåren sedan studierna startade för drygt 10 år sedan.

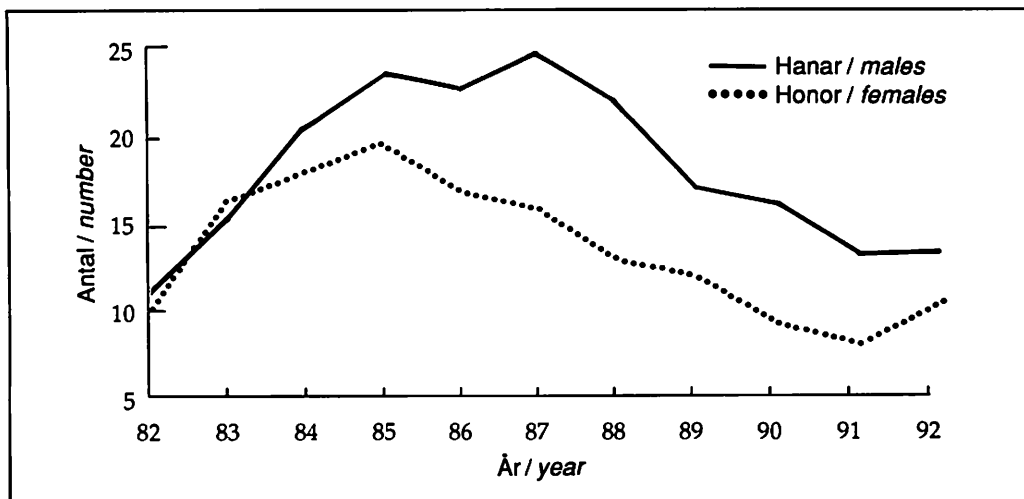
Metodik och undersökningsområde

Kända och potentiella häckplatser i sydvästra Skåne inventerades regelbundet under tiden 15 mars - 1 augusti. Flest besök gjordes vid de senaste årens enda regelbundna häcklokaler,

Ängsnäset vid Skanörs ljunng och Vellinge ängar vid Foteviken (se Andell & Jönsson 1986, Fig. 4).

Observerade strandpipare noterades med avseende på antal, kön, ålder, individmärkning, parkonstellationer och beteenden. För samtliga påträffade bon kontrollerades kullstorlek, äggläggningsstart och häckningsutfall. Samtliga kläckta ungar ringmärktes medan ett mindre antal gamla fåglar fångades på bo för blodprovstagning (DNA-analys) och utbyte av slitna färgringar.

På Ängsnäset vidtogs som vanligt omfattande åtgärder för att minska risken för bopredation; hela området inhägnades med el-stängsel (moträv) samtidigt som skyddsjakt bedrevs på rävar, mink och kråka. Dessutom provades för första gången utplacering av s.k. "anti-predator-bur" (se Jönsson 1991a) på ett av bona. Betsdriften på Ängsnäset reglerades som vanligt i samråd med Länsstyrelsen och djurhållaren på Ljungen. På uppdrag av Vellinge kommun utförde personal från Falsterbo Fågelstation regelbunden bevakning av fågel-skyddsområdet vid Ängsnäset. På Vellinge ängar inskränkte sig faunavårdsåtgärderna till viss skyddsjakt på kråka och mink.

Figur 1. Populationsutvecklingen hos svartbent strandpipare i SV Skåne 1982-92.
Development of the Kentish Plover-population in SW Scania, 1982-92.

Populationsstorlek och vinter-överlevnad

Under 1992 sågs totalt 20 adulta fåglar (11 hanar och 9 honor) på häckplatserna i SV Skåne, vilket glädjande nog innebar en ökning med två fåglar (båda honor) jämfört med 1991 (se Fig. 1). Sammanlagt iaktogs fyra "nya" individer: en omärkt hane av okänd ålder, en tvåårig hona från Foteviken, samt två ettåriga fåglar, varav en hona från Foteviken och en hane från Ängsnäset. Mycket glädjande överlevde alltså de enda två flygga ungarna från 1991 sin första vinter och återkom till födelseplatsen!

Vinteröverlevnaden 1991-1992, uttryckt som återkomstfrekvens, hos de adulta fåglarna var högre än på flera år: 82% för hanarna och 86% för honorna (se Jönsson 1992, Tab. 1). Av 1991 års fåglar saknades endast en nioårig hona och en minst åttaårig hane.

Med undantag för en hane, var samtliga fåglar som iaktogs i SV-Skåne 1992, sedan tidigare ringmärkta inom ramen för projektet.

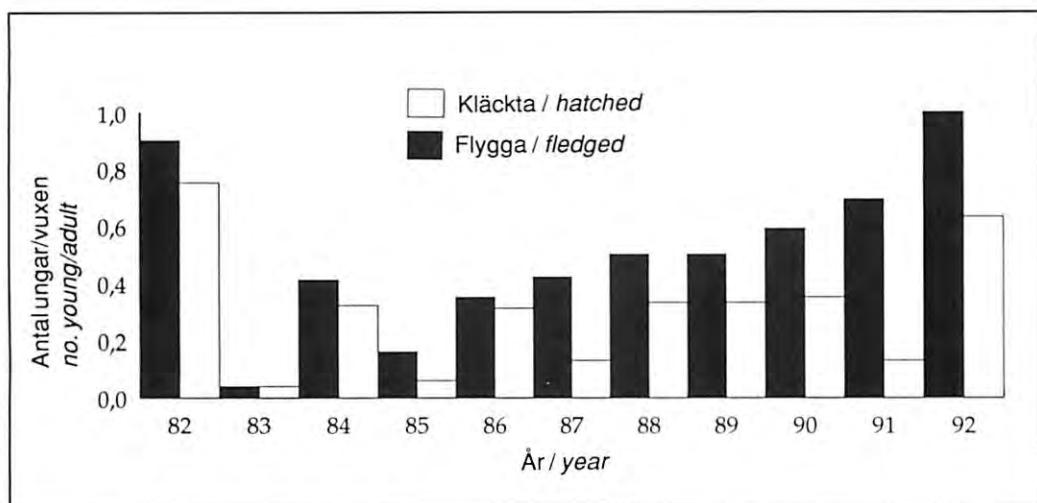
Häckningen 1992

Årets första svartbenta strandpipare, en gammal hane, sågs på Vellinge ängar den 23.3. Ytterligare tre hanar anlände innan den första honan dök upp den 7.4. Den första äggkullen

påbörjades redan den 16.4, men ett omslag till kyligt och regnigt väder i slutet av april och början av maj innebar att påföljande kullar blev betydligt senare. Mediandatum för åtta förstakullar blev därför 4.5, vilket är fyra dagar senare än mediandatum för samtliga förstakullar 1981-1991 ($n=72$) (Jönsson 1992).

Nio hanar och åtta honor gjorde sammanlagt minst 9 häckningsförsök, varav sex på Ängsnäset och tre på Vellinge ängar i Foteviken. En hona lade två framgångsrika kullar (tre resp. två flygga ungar) med olika hanar på Ängsnäset. Sex av de totalt nio kullarna producerade tillsammans 16 ungar, varav minst 10 uppnådde flygg ålder. Kläckningsframgången var likartad på båda lokalerna: två av tre kullar på Vellinge ängar och fyra av sex på Ängsnäset (= 67%), vilket är den högsta siffran sedan 1982! Ungöverlevnaden (63%) var däremot mera genomsnittlig, men med tydlig skillnad mellan de båda lokalerna: på Vellinge ängar blev samtliga fem kläckta ungar flygga, medan endast fem av 11 ungar på Ängsnäset överlevde de första tre veckorna.

Ungproduktionen, räknat som antal flygga ungar per vuxen häckande fågel, blev ca 0.6 (se Fig. 2), vilket också är det bästa resultatet sedan 1982 och i nivå med vad som teoretiskt krävs för att balansera den adulta mortaliteten

Figur 2. Ungproduktionen hos svartbent strandpipare i SV Skåne 1982-92.
Production of young in the Kentish Plover in SW Scania, 1982-92.

(se Jönsson 1992). Minskad bopredation och hygglig ungöverlevnad till följd av gynnsamma väderbetingelser är de främsta orsakerna till det goda häckningsutfallet 1992.

Predation och störningar

De tre misslyckade häckningarna berodde i två fall på äggpredation från kråka (Ängsnäset) och i ett fall på tramp från betesdjur (Vellinge ängar). Ungförlusterna på Ängsnäset var sannolikt också orsakade av kråkor.

Efter "rävstängslets" uppsättande kring Ängsnäset har bopredationen från räv reducerats betydligt. Endast extrema lågvattensituationer möjliggör nu för rävarna att besöka området. De allerskärpta närvarande kråkorna utgör däremot, trots viss fångst och skydds jakt, ett

fortsatt allvarligt hot mot både ägg och ungar. Därför genomfördes för första gången ett prov med utplacering av en s.k. "anti-predatorbur" (Rimmer & Deblinger 1990) över ett bo på Ängsnäset. Buren är en triangulär konstruktion med ca 2 m sida och ca 1.5 m höjd (se Fig. 3). Tre kraftiga trästolpar utgör hörnen, kring vilka ett plastöverdraget staketnät med 50 mm

Figur 3. "Antipredatorbur" på plats över ett bo av svartbent strandpipare på Ängsnäset, juni 1992.

An "anti-predator enclosure" located above a Kentish Plover's nest at Ängsnäset, SW Scania, June 1992.

maskvidd fästes. Nätet grävs dessutom ned ca 15 cm i marken. Som "tak" på konstruktionen dras en tunn, svart nylonlina fram och åter med ca 10 cm mellanrum. Buren utplaceras över en nylagd andrakull vid soligt och varmt väder den 13 juni. Arbetet med utplaceringen tog ca 30 minuter varefter det endast dröjde ca sex minuter innan honan åter ruvade på kullen inuti buren! Båda könen ruvade sedan kullen utan problem fram till kläckning den 4 juli. Nätets maskvidd tillät de gamla fåglarna att lämna boet springande i vilken riktning som helst, vilket de också sågs göra vid flera tillfällen, utan något tecken på oro inför den främmande konstruktionen. Trots att boet var placerat relativt nära den skogsridå där kråkor normalt håller till, sågs, förvånande nog, aldrig någon kråka intressera sig för skyddsburen. Ej heller sågs några spår efter andra predatorer som varit i närheten av buren.

Störningar från människor förekom huvudsakligen på Vellinge ängar, där det till skillnad från Ängsnäset är tillåtet att vistas under hela

häckningssäsongen. Förutom de sedvanliga och regelbundna besöken av ryttare och närboende, noterades under våren 1992 en kraftig ökning av antalet besökande ornitologer på ängarna. Som mest sågs vid ett tillfälle i maj 12 kikarförsedda personer utspridda i området, sannolikt ditlockade av rapporterna om diverse sällsyntheter. Dessbättre konstaterades inga negativa följder för de häckande strandpiparna, men det finns åter all anledning **att uppmana till största möjliga hänsyn och försiktighet vid besök på Vellinge ängar under tiden 1 april - 15 juli!**

Observationer utanför SV Skåne

Under våren sågs svartbenta strandpipare på ovanligt många platser i Sydsverige, utanför häckningsområdet i SV Skåne. Emellertid har inga färgmärkta fåglar rapporterats, vilket antyder att ströfynden som vanligt gällt fåglar med annat ursprung än SV-Skåne. Av hittills kända observationer kan nämnas en hona och en hane vid Skälderviken, NV Skåne, den 11

Svartbent strandpipare på Ängsnäset Foto: Jan Elmelid/N

resp. 12.4, ett ex. vid Lausviken på Gotland den 2.5, en hane vid Utters, Halland den 17.5, samt 2 ex vid Getterön, Halland den 22-23.5 (Gustafsson & Öhman 1992). Uppgifterna om ett möjligt häckningsförsök på en lokal i Halland har inte bekräftats (A. Wirdheim och M. Forsberg, muntl.), men skulle om de är riktiga, innebära den första häckningen i landskapet sedan 1963 (Forsberg 1987).

Även från grannländerna kring Östersjön har rapporterats ovanligt många observationer under våren, bl.a. noterades den första kända häckningen i Polen vid floden Vistulas mynning, nära Gdansk (J. Gromadzka i brev). Även här rörde det sig emellertid om omärkta, icke-skånska fåglar.

Observationer av färgmärkta skånska strandpipare har däremot rapporterats på nytt under hösten vid den tyska Vadehavskusten (se Jönsson 1992). Från slutet av juli till slutet av september föreligger ett stort antal avläsningar från två lokaler på Eiderhalvön i Schleswig-Holstein, av inte mindre än 11 olika skånska fåglar (R. Schulz i brev)! Fåglarna uppehöll sig på tidvattenstränderna i större flockar med ruggande tyska (och danska?) svartbenta strandpipare. Bland de avlästa individerna fanns dessutom två fåglar som ej sågs i Skåne under häckningssäsongen. En av dessa, en femårig hona från Ängsnäset, har inte setts i Skåne sedan den märktes som nykläckt unge. Däremot sågs den på samma plats i Tyskland redan i september 1991. Den andre, en tvåårig hane från Vellinge ängar, sågs emellertid kortvarigt på Ängsnäset i maj -91. Bland de avlästa fåglarna fanns dessutom minst en av årets 10 flygga ungar!

Uppmärksamheten av denna regelbundna(?) rast- och ruggningsplats i Tyskland är mycket viktig för kartläggningen av de skånska svartbenta strandpiparnas flyttningssvårigheter och uppehållsplatser utanför häckningstiden. Kunskapen härom är emellertid fortfarande mycket fragmentarisk och det finns t.ex. ännu inga indikationer på var de skånska fåglarna tillbringar vintern. Ett novemberfynd och två vårfynd från SV Frankrike (se Jönsson 1983, Fig. 4), antyder den vidare flyttningsriktningen från Vadehavsområdet, men om övervintningslokalerna är belägna i Portugal, S Spa-

nien, Marocko eller ännu längre söderut, är tills vidare en olöst gåta!

Internationella kontakter

Projektet fortsätter de livliga kontakterna med andra strandpiparforskare, inom ramen för "the Wader Study Group Kentish Plover Project". Det internationella projektet kring svartbent strandpipare omfattar nu ca 60 personer från ett 25-tal länder i Europa, Asien, Afrika och Sydamerika(!) Resultat från flera av de pågående studierna presenterades i samband med en WSG/ IWRB-konferens i Ungern i september. Glädjande nog har erfarenheterna från det svenska projektet (t.ex. avseende predatorskydd) redan initierat liknande projekt i bl.a. Danmark, Tyskland och Ungern.

Tack,

till Nils Kjellén och Klaus Malling Olsen för medverkan i fältarbetet 1992, till Kenneth Pettersson för tillsyn och skyddsjakt vid Ängsnäset och till Falsterbo Fågelstation (KMO), FNUI (Björn Hillarp, Björn Malmheden, m.fl.) för god bevakning vid Nässets fågel-skyddsområden! Ett stort tack för gott samarbete riktas även till Vellinge kommun (Göran Holm), Länsstyrelsens miljövårdsenhet (Lars Knutsson), Skogsvårdsstyrelsen (Hans Ohlsson och arbetslaget på Näset), LV 4 (Sven Törnqvist) och Vellinge strandmarksägare.

Tack också till Rainer Schulz och Hans-Ulrich Rösner för rapporter om färgmärkta strandpipare i Tyskland, samt till Jadwiga Gromadzka för detaljer om den första polska häckningen.

Projektet har finansierats av Världsnaturfonden WWF och administrerats av SkOF (Leif Hansson)

Referenser

- Andell, P. & Jönsson, P.E. 1986. Projekt svartbent strandpipare - en presentation samt redovisning av 1985 års arbete. - *Vår Fågelvärld* 45:85-92.
- Forsberg, M. 1987. Förekomsten av tre arter vidare i Halland: svartbent strandpipare, fjällpipare och dubbelbeckasin. - *Medd. nr 23 från Getteröns Fågelstation*:2-22.
- Gustafsson, D. & Öhman, E. 1992. Aktuella

- observationer, maj 1992. - *Vår Fågelv.* 51:48-49.
- Jönsson, P.E. 1983. Svartbenta strandpipare *Charadrius alexandrinus* i Sverige - historik, nuvarande förekomst och häckningsbiologi. - *Anser* 22:209-230.
- Jönsson, P.E. 1986. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1986 - en projektrapport. - *Anser* 25:237-244.
- Jönsson, P.E. 1987. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1987 - en projektrapport. - *Anser* 26:259-264.
- Jönsson, P.E. 1989a. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1988 - en projektrapport. - *Anser* 28:25-36.
- Jönsson, P.E. 1989b. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1989 - en projektrapport. - *Anser* 28:251-258.
- Jönsson, P.E. 1991a. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1990 - en projektrapport. - *Anser* 30:41-50.
- Jönsson, P.E. 1991b. The Kentish Plover *Charadrius alexandrinus* in Europe - recent breeding population size estimates. - *The WSG Kentish Plover Project, Newsletter* 1:27-31.
- Jönsson, P.E. 1992. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1991 - en projektrapport. - *Anser* 31:1-10.
- Rimmer, D.W. & Deblinger, R.D. 1990. Use of predator exclosures to protect Piping Plover nests. - *J. Field Ornithol.* 61:217-223.

Summary

This is the ninth report from the Swedish "Kentish Plover Project", since the study began in 1982 (see Jönsson 1983 to 1992). Following several years of decreasing populations and low reproductive success, the breeding season of 1992 saw the first actual increase in numbers of adults since 1986. A total of 20 adult birds, 11 males and 9 females was identified in the two breeding areas in south-

westernmost Scania, S Sweden. This is an increase with two females since 1991 (Fig. 1). Nine males and 8 females made 9 breeding attempts altogether. Out of the 9 clutches laid, 6 hatched a total of 16 chicks, whereof at least 10 were seen fledged. This equals 0.6 young/adult breeder, which is the highest rate noted since 1982 (Fig. 2). Moderate nest-predation in relation to warm and dry weather during the post-hatching period in late May and June, is the main reason for the good breeding result.

Two nests were probably robbed by Crows *Corvus corone*, while a third clutch was trampled by grazing animals. A number of measures were taken to reduce nest-predation at the main breeding-site at Ängsnäset, near Falsterbo. In order to keep Red Foxes *Vulpes vulpes* out, an electric fence was set up around the site. In addition, trapping and shooting of Minks *Mustela vison* and Crows were also done at both breeding areas. At Ängsnäset, a special "anti-predator enclosure" was successfully tested as protection of a late replacement-clutch (see Fig. 3).

Northern Kentish Plovers were reported in Sweden outside the breeding areas in SW Scania. However, altogether 11 different individuals from the Scanian population were sighted and identified at moulting-areas in the German Wadden Sea, from late July until late September 1992. Although this is a confirmation of the southwesterly migration-route, there is still no indication of where the wintering-grounds of the Swedish birds are to be found.

Paul Eric Jönsson, Ekologihuset,
S-223 62 Lund.

